

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

-

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

-

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

-

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

-

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

-

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

-

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

-

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Tänä päivänä erityisesti vaativaa hoivaa ja huolenpitoa tarjoavia sijaishuoltoyksiköitä on selkeästi liian vähän ja avoimia paikkoja nihkeästi tarvitsijoille. Sijaishuoltopaikan valintaa ohjaa valitettavan usein vain se, missä yksikössä on vapaita paikkoja tarjolla. Muuten ajatus lakiperusteisesta sääntelystä ja lapsen sijoittamisesta hänen tarpeisiinsa parhaiten kohdentuvaan sijaishuoltoyksikköön kuulostaa järkevältä.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

-

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

-

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

-

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

-

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Erityisen huolenpidon jakson tarkoituksen toteutuminen vaatii moniammatillisen henkilökunnan ja riittävien resurssien lisäksi tarpeeksi aikaa työskentelyyn. Nykyisen lainsäädännön ongelman kulmakivenä on ollut myös erityisen huolenpidon jakson aloittamiseksi tehty maksimissaan 30vrk:n

mittainen päätös, joka on käytäntöön sovellettuna valtaosalla aivan liian lyhyt. Nuorella voi mennä jakson alussa usempi viikkokin ennen kuin esimerkiksi huumausaineista johtuvat vieroitusoireet ovat riittävästi poistuneet ja ammatillinen työstäminen ongelmien ratkaisuksi voi ammatillisesti korrektisti alkaa. 30 vrk maksimiaika myös antaa lapselle useassa tapauksessa vääristyneen kuvan hänen erityisen huolenpidon kestosta ja konkreettisesta tarpeesta, joka hyvin usein on yli 30 vrk.

Erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi kuitenkin myös negatiivisia vaikutuksia, kun asia otetaan tarkasteltavaksi eho-jonojen näkökulmasta. Nyt keskimääräisen jakson pituuden ollessa kokonaisuutena n.75 vrk, joutuu eho-paikkoja jonottamaan jopa kuukausia. Mikäli kokonaispituus kasvaa kaksinkertaiseksi, tulee myös jonojen pituudet kasvamaan kutakuinkin samaa tahtia. Jos tämän lainsäädännön vallitessa on lapsia eho-yksikössä vuoden aikana ollut esimerkiksi 30 kpl, pystyisi samalla kapasiteetilla vastaanottamaan vain noin puolet nykyisestä. Oletettavasti erityisen huolenpidon tarve tulee olemaan lapsimääräisesti kutakuinkin samanlainen, jopa kasvava, kun peilaa vallitseviin yhteiskunnallisiin keskusteluihin ja tilanteisiin. Näkemysksemme mukaan erityisen huolenpidon paikkoja on jo nykyäänkin tarpeeseen nähden aivan liian vähän ja lapsen akuuttiin pulmalliseen tilanteeseen pitäisi pystyä puuttumaan huomattavasti nopeammin kuin kuukausien päästä. Näin otaksuen erityisen huolenpidon yksikköjen kapasiteetteja ja asiakaspaikkoja pitäisi vähintäänkin tuplata nykyisestä, että yhteiskunnallisesti pystyttäisiin edes samalla tavalla vastaamaan tarpeisiin.

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enemmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Päätöksentekorakenne selkeytyy ja ei enää aiheuttaisi epärealistisia tilanteita sosiaalityöntekijöiden työlle. Nykyisin 30 vrk päätöksen erityisen huolenpidon aloittamisesta katsotaan olevan liian lyhyt, jotta lapsen kokonaisvaltaisesta tilanteesta saadaan riittävän selkeä kuva ja lasta oikeasti autettua. Uudistus myös antaisi riittävästi aikaa vaikuttaa lapsen itseään ja/tai muita vaarantavaan käyttäytymiseen. Lapsen kanssa tehtävä moniammatillinen työskentely saavuttaa konkreettisia tavoitteita, kun tilanteelle annetaan riittävästi aikaa. Ei ole tarkoituksen mukaista hätäillä, vaan tehdä töitä kunnes tavoitteet on saavutettu, kun lapsen kohdalla voidaan realistisesti ajatella, että tavoitteita on mahdollista erityisen huolenpidon raameilla ratkaista. Uudistuksenkin myötä on mahdollista erityisen huolenpito päättää heti, kun sille ei enää tarvetta ole.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

Henkilöstöresurssien nostaminen lain ohjaamana on perusteltua, koska yhteiskunnan haastavimmassa asemassa olevat lapset tarvitsevat moniammatillisia riittäviä resursseja erityisen huolenpidon jakson ajaksi haitallisesta toiminnasta poisoppimiseen. Käytännönkokemuksen ohjaamana moniammatillisten resurssien riittävyys on erityisen tärkeää arjen toimintoja toteutettaessa -on perusteltua, että jokaisessa toiminnallisessa työvuorossa on 4 kasvatuksesta vastaavaa työntekijää, jotta jokaiselle nuorelle riittää riittävästi aikuisen aikaa. Lapsi tarvitsee

riittävästi aikuisen aikaa. Riittävät resurssit jokaisessa työvuorossa myös mahdollistavat ammatillisesti korrektilin toiminnan mahdollisissa pulmatilanteissa, joissa lapsi voi toimia uhkaavasti tai aggressiivisesti.

Suunniteltu suhdeluvut nostaminen kolmeen ei kuitenkaan takaa sitä, että eho-yksikössä asiantuntemuksen määrä nousee samassa suhteessa korotetun henkilöstöresurssien kanssa. Erityisen huolenpidon yksikön henkilökunnan osaamisvaatimukset ovat jo nyt korkealla ja mahdollisten riittävän osaamisen löytäminen ja lisähenkilöiden palkkaaminen voi olla hankalaa.

Uudistuksessa ajateltu resurssien nostaminen palvelee erityisesti pieniä eho-yksiköitä, joissa nykyminimitoituksella toimivat yksiköt ovat tehneet arjen työtä niin, että vuorossa on ollut vain kaksi työntekijää. Tämän kaltainen tilanne ei mahdollista korrektilä työskentelyä lasten kanssa eikä myöskään takaa riittävää kokonaisvaltaista turvallisuutta. Yksi työntekijä edes hetkellisesti vuorossaan ei eho-yksikössä ole missään tilanteessa asiallista eho-toimintaa.

Vaikutuksena myös mahdollisesti kustannusten nousu sekä selkeä haaste riittävän osaavan henkilökunnan rekrytoimiseksi. Mikäli uudistuksessa kuvattu resurssimuutos toteutuu, täytyy siirtymävaiheen olla riittävän pitkä, jotta ammattitaitoisen henkilökunnan saatavuus voidaan turvata. Jo nykyäänkin on haastavaa löytää AMK-pätevyyden omaavia tekijöitä, joilla löytyy lastensuojelun asiantuntemusta saatika kokemusta vaativasta lastensuojelusta ja erityisesti erityisen huolenpidon erityisasiantuntemusta. Tiedostettu tosiasia on, että kuka tahansa virallisesti pätevä työntekijä ei ole kykeneväinen toimimaan menestyksekkäästi erityisen huolenpidon yksikössä.

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Ei

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Työryhmän tavoitteena on ollut miettiä lastensuojelun sijaishuollon sisältöä ja rakenteita vastaamaan paremmin vaativien lasten tarpeisiin. Tavoitteena oli luoda kokonaisuus, jolla vahvistetaan toiminnallisesti integroitua sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä vaativan lastensuojelun parantamiseksi. Erityisen huolenpidon tavoitteena on turvata lapsen tarpeisiin vastaava erityisosaamiseen perustuva integroitu mielenterveys- ja päihdetyö. Mikäli erityisen huolenpidon jaksoa järjestetään vain valtion, kunnan sekä maakunnan tuottama, jää yksityinen sektori kahta koulukotia lukuun ottamatta pois. Tämä johtaisi väistämättä siihen, että erityisen huolenpidon paikkoja olisi tarjolla aikaisempaa vähemmän. Nyt yksityisiä erityisen huolenpidon palvelun tuottajia on muutamia yksiköitä, mutta niitä voitaisiin yksityisen sektorin tuottamana luoda nopeasti lisää ilmeisen kasvavaan tarpeeseen. Yksityisen sektorin etuna olisi myös yrittäjyyteen perustuva tahtotila tuottaa laatua sekä osaamista vaativaan erityisen huolenpidon palvelutuotantoon. Tällä hetkellä yksityinen palveluntuottaja pystyy tuottamaan laadukasta palvelua lapsen edusta tinkimättä. Miksi se ei sitä voisi tehdä myös jatkossa? Yksityisen sektorin vahvuuteen kuuluu myös mukautuvaisuus ja joustavuus vallitsevien olosuhteiden keskellä.

Yksityinen sektori pystyy tällä hetkellä vastaamaan erinomaisesti ja laadukkaasti erityisen vaativassa tilanteessa olevan lapsen hyvinvointiin, jossa lapselle erityisen huolenpidon jaksolla tarjoutuu viikoittaiset nuorisopsykiatrian erikoislääkärin sekä psykologin palvelut unohtamatta erityispedagogista tai sosiaalityön asiantuntemusta ja soveltuvan koulutuksen omaavaa kasvatushenkilökuntaa, johon kuuluu mm. psykiatrisia sairaanhoitajia ja sosionomeja. Miksi hyvin toimiva ja tarpeisiin vastaava yksityinen sektori täytyy unohtaa? Yksityisen sektorin eho-yksiköihin asettuneet rautaiset ammattilaiset ovat oman alansa erityisasiantuntijoita. On hyvin kyseenalaista ajatella, että valtiolta yksityiselle sektorille tulleet työntekijät palaisivat takaisin valtiolle erityisen huolenpidon yksiköihin nykyisen työpaikan hävittyä. Erityisen huolenpidon profiiliin erikoistuneiden ammattilaisten äärimmäisen arvokas erikoisosaaminen voisi kadota.

Julkisen vallan käyttö on nostettu useassa kohdassa esityksessä esille, jota on perusteltu tarkastella. Julkinen valta on nostettu esille siitä näkökulmasta, että erityinen huolenpito pitää sisällään voimakkaita elementtejä, joissa julkinen valta on ainakin välillisesti mukana. Erityinen huolenpito on kuitenkin toimenpiteenä sellainen, että sen voi toimeenpanna vain julkista valtaa perustuslain 124§ mukaisesti toteuttava viranomainen. Yksikön sisällä tapahtuvat mahdolliset muut rajoitukset ovat luonteeltaan samankaltaisia kuin muuallakin lastensuojeluyksiköissä toteutettavat, joten ei ole perusteltua nostaa erityisen huolenpidon toimintaa erillisenä asiana esille puhuttaessa julkisesta vallasta. Mikäli julkisen vallan käyttö nostetaan erillisenä osana esille, tulisi sitä tarkastella myös muiden lastensuojeluyksiköiden näkökulmasta, koska muuallakin on mm. eristämistä, liikkumisvapauden rajoittamista ja yhteydenpidon rajoittamista toki lvr ajallisesti lyhempinä jaksoina. Julkista valtaa käyttävän viranomais tahon on kuitenkin varmistettava toimenpiteen korrekti hoitaminen. Valvonnan merkitystä ei voida liikaa korostaa, jotta asiallinen erityisen huolenpidon tarkoituksen toteuttaminen voidaan varmistaa. Valvontaa tulee tehostaa jatkossa, mutta ehdottomasti tarvitaan yksityistäkin sektoria tuottamaan laadukasta erityisen huolenpidon palvelua.

Automaattinen otaksunta vain koulukodin (joidenkin kuntien) absoluuttisesta kyvystä huolehtia yhteiskunnan haastavimmassa asemassa olevista lapsista on vanhahtava ja ei missään nimessä ole tae siitä, että lapsi saisi hänen etunsa mukaista erityistä huolenpitoa. Myös ajatus jättää yksityiset erityisen huolenpidon yksiköt mahdollisten palveluntuottajien ulkopuolelle on voimakkaassa ristiriidassa ajatukseen julkisen vallan käytöstä. Yksityiset koulukodit saivat edelleen tuottaa erityisen huolenpidon palvelua, mutta heillä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta käyttää perustuslain 124§ mukaista merkittävää julkista valtaa.

Ottamatta kantaa syihin, on viimeaikaisena trendinä ollut havaittavissa osaamisen karkaaminen valtion koulukodeilta yksityisen sektorin puolelle. On erityisen tärkeää pystyä kohdentamaan erityisen huolenpidon palvelut niihin tahoihin, jotka pystyvät osaamisen itselleen hankkimaan. Tuottavan tahon ei luulisi olevan asiassa tärkeintä, vaan se, että lapsi saa itselleen hänen tarpeisiinsa vastaavan asianmukaisen hänen etunsa mukaisen hoivan ja huolenpidon.

Näihin edellä mainittuihin argumentteihin pohjaten voidaan kyseenalaistaa yksityisen sektorin poisjättämistä lakiesityksestä, koska myös kokemuksen perusteella yksityisen sektorin tuottama erityisen huolenpidon yksikkö pystyy vastaamaan haastavamman lapsen kohdalla lapsen edun mukaisesti kokonaisvaltaiseen moniammatilliseen laadukkaaseen huolenpitoon. Yksityisen sektorin ehdoton hyöty on oikean asiantuntemuksen omaavan henkilökunnan saanti, monipuolisuus, mukautuvaisuus, halu kehittyä ja menestyä tuottaen laatua. Yrittäjävetoisen lastensuojeluyksikön valttina myös johtajiston realistisempi läsnäolo arjessa sekä ongelmatilanteissa.

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

-

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

-

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

-

66 § Henkilöntarkastus

-

68 § Kiinnipitäminen

-

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

-

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

-

70 § Eristäminen

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

-

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

-

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

-

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisveloitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

-

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

-

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

-

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

-

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

-

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

-

Mustonen Tommi
Ehot Oy - Yksityinen erityisen huolenpidon yksikkö Pitkäjärvi, Mikkeli

